

QUEBEC SORUNU

İbrahim YILMAZ¹ (20070306048)

Quebec, Kuzey Amerika'da, Kanada'nın doğu ucunda bulunan ortalama olarak 1,5 milyon km² lik toprak parçasıdır. Güneyinde ABD ve New Brunswick, doğusunda Atlas Okyanusu ve Saint Lawrence Körfezi, batısında James ve Hudson körfezleri ile Ontario, kuzeyinde Arktik Okyanusu bulunur. (Bkz. Şekil 1) Başkenti Quebec' tir. 17 idari bölgeye bölünmüş bu eyaletin nüfusu 2004 yılı itibariyle 7,5 milyon kişidir. Nüfusunun çoğunluğu 17. ve 18. yüzyıllarda buraya göç eden Fransız koloniciler oluşturmaktadır. Az bir kısım olarak İngiliz koloniciler ve bölgenin yerli halkı bulunmaktadır.

Dünyanın en özerk eyaletlerinden birisi olan Quebec, günümüzde Kanada gibi demokratik bir devletten ayrılma ve bağımsız olma yolunda çabalar sarf etmektedir. Bunun başlıca sebebi ise Kanada devletinin aksine bölge halkının %100'e yakının Fransız kökenli olması ve Fransızca konuşmasıdır. Bu durum Kanada devleti için büyük bir sorundur. Zira Kanada, çok etnikli bir toplum yapısına sahiptir. Sorun tam anlamıyla bir milliyetçilik sorunu olarak değil de, birçok yazar tarafından ayrılıkçı milliyetçilik sorunu olarak görülür. Örnek verecek olursak, Mustafa Kemal Atatürk'ün, dil, kültür bağıyla oluşturduğu milliyetçilik birleştirici bir milliyetçilik iken, ülkemizde dış güçlerin etkisiyle bir Kürt sorunu ortaya çıkarılmıştır. Quebec halkı da aynen şu anda Kürtlerin Türkiye'den istediğini Kanada devletinden istemektedir.

Bu bağlamda Quebec sorununu anlamak için, coğrafyadaki gelişmeleri incelemek gerekir.

❖ Sorunun Tarihsel Süreci

17. yy. başlarında bölgeye gelen Fransız kolonicileri bu bölgeye yerleşmişler ve 1608 yılında Quebec şehrini kurmuşlardır. Kuzey Amerika'daki Fransızların sömürge faaliyetlerine ortak olmak isteyen Hollandalı ve İngiliz kolonicilerde gözlerini bu topraklara çevirmişlerdir. Fransız kolonicileri bölgede birkaç şehir daha oluşturmuşlar ve bölge topraklarına yerleşmişlerdir. Fransa Krallığı, bu bölgeye "Yeni Fransa" adını vermiş ve 1663 yılında Kral XIV. Louis, Yeni Fransa'yı Fransa Krallığına bağlı bir statüye sokmuştur.

Bölgede İngiliz ve Fransa kolonicileri arasında çatışmalar ortaya çıkmış ve 1759 yılında yapılan savaş sonucu Louissiana kenti hariç tüm topraklar İngilizlerin eline geçmiştir. Bu el değiştirme ile birlikte Fransızlar ayrı kimliklerini korumak için İngilizlerle savaşılmaya başlamışlardır. Bu yüzden 1759 tarihli savaş Quebec sorununun başlangıcı olarak kabul edilebilir. 1763 yılına gelindiğinde İngiliz Krallığı

---

* Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Kraliyet Bildirgesi yayımlayarak Yeni Fransa'yı kendisine bağladı ve bölgedeki feodal yapıyı kaldırdı. İngilizceyi de tek resmi dil olarak ilan etti. Fransız asilleri ve yüksek din adamları feodal yapının devam etmesini ve Katolik kilisesinin yetkilerinin tanınmasını talep ettiler. Halkında desteklemesi ile 1774 yılında İngilizler Quebec Yasasını çıkardılar. Bu yasa ile Fransız medeni hukuku ve feodal sistemi kabul edildi. Katolik kilisesinin yetkilerine de izin verildi. Bu dönem olayları aslında bir milliyetçilik sorunu değil, bir yetki, hak mücadelesiydi.

1776 yılında Amerika'da çıkan bağımsızlık hareketinin benzerini yaşamak istemeyen İngilizler 1791 tarihli anayasal düzenleme ile Kanada topraklarını Aşağı Kanada (Quebec) ve Yukarı Kanada (Ontario) olarak iki sömürge parçasına ayırdı. Bu ayırma işlemi ile gücüde böldüğünü düşünen İngilizler burada yanılmışlardı. Aşağı Kanada yani Quebec' te Fransızlar çoğunlukta bırakılmıştı. Buda milli ve anti-sömürgeci mücadeleye ivme kazandırdı. Bir yanda sömürgeci yönetim, büyük tüccarlar, soylu sınıfı ve din adamları, diğer tarafta ise esnaf gibi orta halk kesimi ve işçi sınıfı bulunmaktaydı.

Aslında burada başlatılan mücadele tüm Kanada halkı için yapılmaktaydı. Fakat daha sonra kurulan Yurtseverler hareketi, Aşağı Kanada için mücadeleye devam etti. Çünkü bunlar farklı bir dil konuşan ulustu. 1837-38 yıllarında başlatılan silahlı mücadele İngilizler tarafından kısa sürede bastırıldı. İngiltere bölgeye bir temsilci göndererek durumu incelemeye aldı. Temsilci Lord Durham, Fransız halkını asimile etmek için Yukarı ve Aşağı Kanada'nın birleştirilmesini önerdi. 1840 yılında merkezi bir hükümetli Birlik kuruldu.

1850'den sonra Avrupa'da yeni gelişmelerine etkisiyle birlikte Kanada devleti 1867 yılında kuruldu. Kanada'nın kurulmasında Avrupa'daki gelişmelerin yanında 1854 yılında ABD ile imzalanan karşılıklı ticaret anlaşmasının 1864 yılında yenilenmemesi olmuştur. Kanda hükümeti kendi kendine yetebilecek olmasının farkına vardığı için bağımsızlık mücadelesine girmiştir. Bu sürece en büyük desteği büyük tüccar sınıfı vermiştir. Birçok eyalet federasyon sistemine karşı çıkmıştır. Fakat en büyük muhalefet Quebec' te görülmüştür.

Merkezi hükümet ile eyaletler arası sürekli anlaşmazlıklar çıkıyordu. Merkezi hükümetin politikaları, doğal kaynaklar ve senato'da temsil oranı gibi sorunlar ve özellikle milliyetçilik düşüncesi bu sorunların kaynağını teşkil ediyordu. Fransızlar federe devletin kurulmasının ardından batıya sürülmüştü. Bu durum onları devlete karşı savaşa sevk etti. Ancak hükümet isyanları bastırdı. Fransızca konuşan halk dilinin korunması, kültürel değerlerinin korunması için mücadele etmek zorundaydı.

Quebec % 80'den fazla Fransızca konuşan halkı ile eyalet olarak neredeyse bir özerklik durumundaydı. Merkezi hükümet halkın işlerine pek karışmadığı gibi, siyasi ve ekonomik konulara müdahale etti.

1929 buhranıyla birlikte Kanada devletinin güç dengeleri bozuldu. 1945-46 yıllarında devletin refahı için “Yeniden Yapılanma Konferansları” yapıldı. Ancak girişimler başarısız oldu. Quebec Ulusal Birlik Hükümeti merkezleştirme çabalarına karşı çıktı fakat özerklik taleplerinden öteye gidemedi. 1960 yılına kadar geçen sürece baktığımızda, Fransız Kanadalıların sürekli olarak merkezle anlaşmazlık içinde bulunmasının sebepleri şöyledir.

- Kültürel değerlerini ve dillerini korumak,
- Ekonomideki İngiliz tekelini kırmak

Bu nedenle 1960 yılında Fransa Kanadalılığı terimi yerini Quebec ulusu tanımlamasına bıraktı. Bu da bağımsızlık fikrinin alevlenmesine neden oldu. Farklı siyasi hareketler ortaya çıktı. Metot olarak değişik yöntemler öngörüyorlardı. En önemlileri Ulusal Bağımsızlık Mücadelesi (UBM) ve Ulusal Toplanma (UT) partileriydi. UBM en büyük ve en etkili partiydi.

Gizli örgüt olarak ta Quebec İçin Özgürlük Cephesi en önde gelmekteydi. Bu örgüt zamanla sosyalist çizgiye kayd ve UBM'nin sol kanadıyla birlikte aynı görüşlere büründü. 1970'li yıllarda radikal bir yükselişle sınırlı adam kaçırma ve öldürme gibi terörist eylemlerde bulundu. Bu gelişmeler üzerine federal ordu Quebec' i işgal etti ve yasalarla olayların önüne geçmeye çalıştı. Bu durum milliyetçiler arasında kopmalara sebep oldu ve Egemenlik Ortaklık Hareketi adlı yeni bir parti ortaya çıktı. UT ile birleşerek Quebec Partisi (QP) adını aldı. Daha sonra UBM'nin birçok üyesi QP' ye geçince UBM'de kendini fes etti.

QP, Quebec' in bağımsızlığı için çalıştı ama Kanada ile ilişkilerin kopmasını istemiyordu. 1976 yılında yapılan eyalet seçimlerini QP kazandı ve 1980'de bağımsızlık için referanduma gidildi. Fakat referandum milliyetçi QP için tam bir fiyasko oldu. Federalciler bu oylamada kazançlıydı fakat QP'nin bu yükselişi sayesinde Fransızca resmi kurumlarda resmi dil olarak yer aldı.

Kanada Haklar ve Özgürlükle Şartı ile bu hakların yanında birçok haklar da kabul edildi. Fakat bunlarda sorunları kaldırmadı. Çünkü Quebec halkı, farklı bir ulus olarak tanınmak istiyordu. Ayrıca Quebec ulusu adına siyasi haklar istiyorlardı. Bu nedenle yeni anayasayı kendilerine aykırı buldukları için imzalamadılar.

Bunlar ile birlikte ortada bir paradoks ta söz konusuydu. Zira Kanada'ya İngilizce zorunlu dil diyerek karşı çıkan Quebec, kendi eyaletinde ise Fransızcadan başka bir dili kabul etmiyordu. Oysa Quebec' te İngiliz kökenli vatandaşları da bulunmaktaydı. Quebec Kanada'dan istediğini kendisi yapmıyordu.

QP 1981 seçimlerini de kazandı fakat ekonomik unsurlardan dolayı 1985 seçimlerini kaybetti. 1985 seçimlerini Liberal Parti (LP) kazandı. 1987 yılında Quebec' i farklı bir toplum olarak kabul eden ve Kanadalı olmayı yeniden tanımlayan Meech Gölü anlaşması 10 eyaletin ve hükümetin başkanları tarafından imzalandı. Fakat 3 yıl

içinde onaylanması gereken bu anlaşma 2 eyaletin onaylamaması yüzünden 1990 yılında reddedildi.

1990'dan sonra Quebec' te tekrar bağımsızlık dillenmeye başladı. Zira 1980-90 arası bağımsızlık adına bir mücadele olmamıştı. Ağustos 1992'de 10 eyalet başkanı, Kızılderili, Eskimoların grup liderleri ve Kanada başbakanı Charlottetown anlaşmasını imzaladılar. Quebec eyaletine bir takım özel haklar veren (% 25 meclis kontenjanı, Anayasa Mahkemesinin 3 üyesinin Quebec' ten olması, Fransız dili ve kültürü konuları) bu anlaşma 26 Ekim 1992'deki referandumda % 55 ile reddedildi.

Quebec' te güçlenen milliyetçi hareket 1994 yılında QP' nin yeniden iktidara gelmesini sağladı. Quebec' te büyük ölçekli işletme sahipleri ve İngiliz kökenliler dışında birçok sendika, finansal kurum, Quebec' in bağımsızlığını istiyordu. 30 Ekim 1995'te yapılan bağımsızlık referandumunu milliyetçiler %1,2 'lik bir oranla kaybettiler. Fakat bu referandum ile Quebec federal bir eyalet olma hakkı kazandı.

Kasım 2002'de Kanada Avam Kamarası tarafından Quebec bir ulus olarak tanınmıştır. Bu yüzden Quebec içinde kullanılacak tabir "devlet içinde devlet" tabiridir.

❖ Dünyada Quebec

Quebec halkı 1960'lı yıllarda Asya ve Afrika'daki ulusal bağımsızlık hareketlerinden etkilenmiştir. Yaptığım araştırmalar sonucu Quebec resmi web sayfasından yayınlanan bilgiler ışığında, birçok devletin bünyesinde Quebec Ofisleri mevcuttur. Ayrıca 400 kadar devlet ile de Quebec ikili ilişki içerisinde. Türkiye Cumhuriyeti ile arasındaki tek bağ ise 2001 yılında imzalanan ticaret anlaşmasıdır.